

Øjne af glas

TEKST BIRGITTE ELLEMANN HØEGH

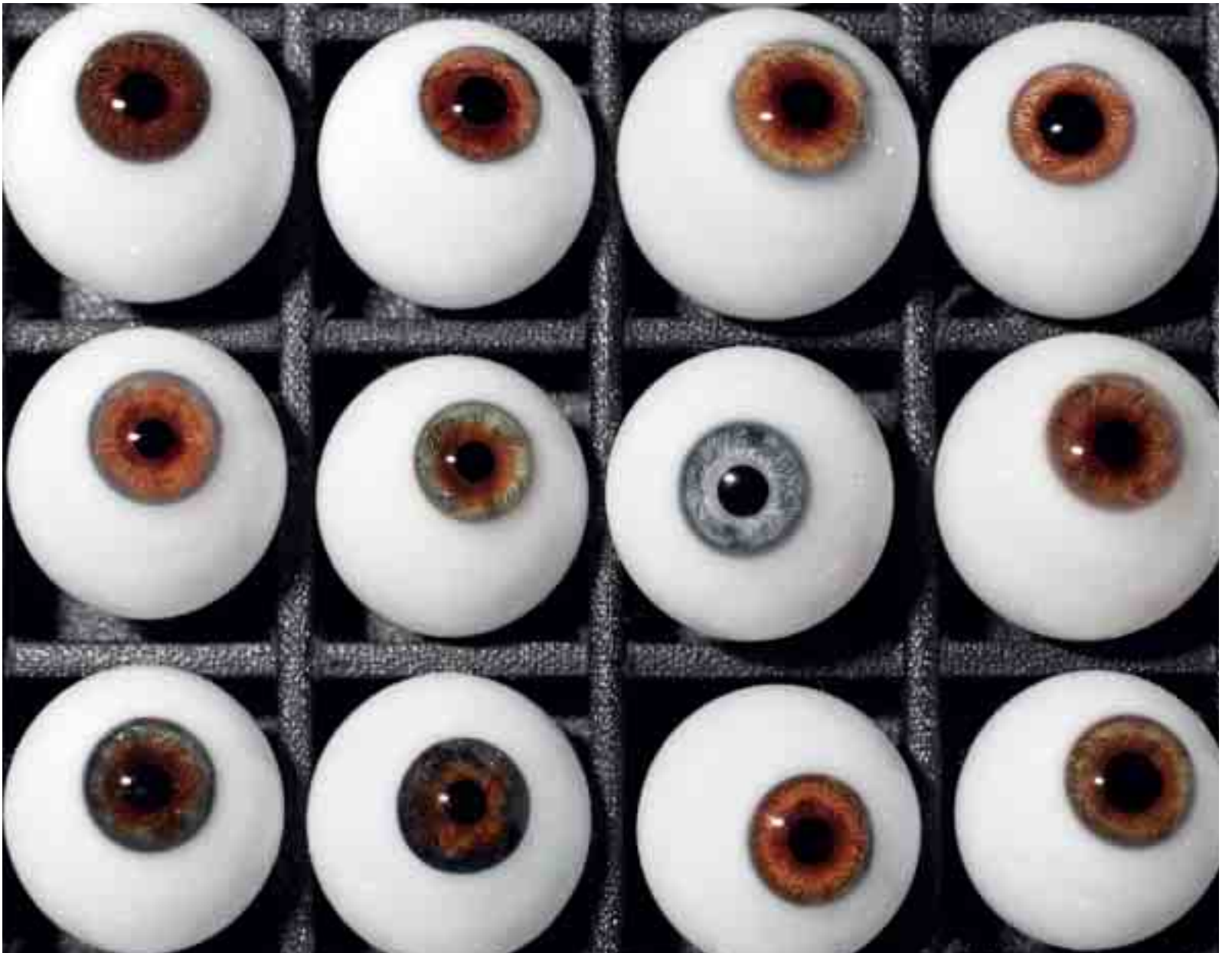
FOTO RICKY JOHN MOLLOY

Når man sidder over for et menneske med glasøje, ved man ikke altid, hvor man skal kigge hen. 4.000 mennesker i Danmark har **glasøje**. De har oplevet de flakkende blikke mange gange. Mød fem af dem og de specialister, der laver deres øjne

at lave et glasøje er en ædel kunst, som kun få specialister begiver sig ud i. Hvis en dansker mister sit øje, er der hjælp at hente fra blandt andet den tyske familie Müller-Uri, der fire gange om året kommer til Danmark med kufferter fulde af øjne i glas, bunsenbrændere og pipetter til at puste glas igennem. Ellers kan man tage til Københavns centrum og konsultere islændingen Stefán R. Baldursson, som er ved at uddanne den første dansker udi kunsten akrylproteser. I Danmark har cirka 4.000 mennesker glasøje – 600 af dem får hvert år hjælp af familien Müller-Uri, der siden 1860 og gennem fem generationer har pustet glasøjne. I dag repræsenteres firmaet af Sven Müller-Uri på 70 år, hans to fætre, hans datter og søn samt yderligere 15 okularister, som alle har en seks år lang uddannelse bag sig. Et glasøje er formet som en muslingeskal, så billedet af et kuglerundt glasøje, der kommer trillende hen over gulvet, hører kun til i gyserfilm og vidtløftige romaner. I øjenhulen er der nemlig ikke plads til mere. I gamle dage opererede man slet ikke øjet ud, og i dag forsøger man at bevare så mange muskler som muligt, så patienten kan få øjet til at bevæge sig. Det tager cirka halvanden time at puste et glasøje. Müller-Uri har på forhånd produceret en kæmpe portion øjne i blå, grønne og brune nuancer. Når patienter møder op i konsultationen udvælges et glasøje, der i farve og størrelse passer til det sunde, og specialisterne puster små fine røde og grålige linjer ind, som skal ligne de blodårer, patienten har i det andet øje. Så det gælder om at møde op

Specialisterne puster røde og grålige linjer ind i glasøjet, så det kommer til at ligne blodårerne i patientens raske øje.

Der er fire hovedårsager til, at et øje bliver opereret ud: Smerter, kræft, medfødt misdannelse eller skader på øjet, fx på grund af fyrværkeri eller en trafikulykke.

på en dag, hvor man ikke har tømmermænd. Under anden verdenskrig var der ikke så meget glasmateriale til rådighed i Tyskland, og man begyndte at udvikle øjne i akryl i stedet for. Müller-Uri hoppede med på bølgen og har siden 1949 også lavet proteser i akryl.

– Glasøjne kan smadre, så små børn og ældre mennesker kan godt have glæde af et akryløje, og er man i kuldegrader, fx på en skitur, kan et glasøje blive frygteligt koldt. Til gengæld er der nogle stoffer i akryløjne, som ikke er sunde for kroppen, og nogle patienter synes, at et glasøje bare er langt mere behageligt at bære.

I Danmark er det islændingen Stefán R. Baldursson, der har specialiseret sig i at lave øjenproteser i akryl. Han er uddannet okularist i London og har åbnet en klinik her i landet for syv år siden, hvor han hjælper cirka 300 patienter om året. Han tager en afstøbning af patientens øjenhule, dernæst laver han en skabelon i voks, så støber han øjet i akryl og håndmaler det to gange for at opnå dybde og få det til at ligne det raske øje. Derudover har han udviklet nogle særlig tynde

Der bliver forsket i at udvikle en kunstig pupil, der ændrer størrelse alt efter, hvor meget lys den bliver udsat for.

Der findes kunstige øjne i glas og akryl. For at et akryløje skal se naturligt ud, bliver det håndmalet to gange og lakeret cirka 40 gange.

skalproteser, som man af kosmetiske årsager sætter oven på et eksisterende blindt øje, der måske er mat eller skeler. Skalprotesen kan bevæge sig med øjet indenunder og får øjet til at ligne det sunde. For en patient med glasøje vil naturligvis gerne have så naturtro en øjenprotese som mulig, og heldigvis for patienterne bliver kunsten at fremstille øjenproteser mere og mere avanceret:

– Jeg har mange patienter, der efterspørger en pupil, der kan ændre størrelse efter lyset. Det er man også ved at forske i at udvikle, men man har endnu ikke fundet løsningen. Med hensyn til bevægelsen, så fandt man for 25 år siden ud af at hæfte musklerne til et implantat, så det kan bevæge sig. Og så spekulerer man selvfølgelig også i selve materialet, lige nu bruger man akryl, men det betyder ikke, at det bliver akryl for altid, siger Stefán R. Baldursson.

**IDA MARIA BJELKE BJARLØV, 22 ÅR,
studerer statskundskab, København**
Hvordan mistede du dit øje?

- Da jeg var 10 måneder faldt jeg ned fra mine forældres seng og ramte et glas, der stod på gulvet. Jeg skreg, og mine forældre fandt mig siddende på knæ over glasset. Der var blod alle vegne. Jeg blev kørt på hospitalet og blev opereret med det samme. De reddede så meget, at jeg kunne beholde øjet, men ikke se med det. Øjet er dog mindre end det andet og har ingen regnbuehinde. Da jeg var fem år og skulle i skole, fik jeg lavet en akrylskalprotese, for at der ikke skulle være så stor forskel på øjnene. Øjenprotesen bevæger sig med øjet indenunder.

Blev du drillet i skolen?

- Nej, da jeg begyndte i skole, havde jeg en lille taske med de gamle skalproteser med, som jeg viste frem for at afmystificere det. Hvis folk kigger lidt mærkeligt, fortæller jeg det med det samme, eller begynder at banke lidt på øjet med en kuglepen. Jeg har altid vendt det til min fordel. Når drengene fx var irriterende, da jeg var lille, truede jeg med at kaste mit glasøje efter dem.

Føler du dig på nogen måde begrænset?

- Jeg kan ikke se en 3-d-film, blive lastbilchauffør eller pilot, men ellers er der ikke noget, jeg ikke kan. Der er så mange andre ting, der former mig som menneske - mit glasøje er kun en lille del.

**ERIK GODTHAAB, 49 ÅR, salgschef,
Herning**

Hvordan mistede du dit øje?

– Som 10-årig kom jeg en dag trækkende med min kælkk. På den modsatte side af vejen stod en 17-årig dreng og fyrede en raket af, der ramte lige midt i mit venstre øje. Jeg løb hjem til min mor, og hun besvimelede i det øjeblik, jeg kom ind i bryggerset. Drengen boede fire huse fra mig. Jeg fortsatte med at lege med hans lillebror, men der var kold luft familierne imellem, og vi fik aldrig snakket det igennem.

Hvordan var det at have glasøje i den alder?

– Jeg kompenserede. For jeg var utrolig god til sport og fik styrket min selvtillid ved hjælp af sporten. Det var da ikke et specielt godt scoretrick, at have glasøje, men det har aldrig hæmmet mig. I dag er jeg gift med en kvinde, der er 34 år, og hvis jeg selv skal sige det selv, er hun ret køn.

I hvilke situationer i dag tænker du over, at du har et glasøje?

– Det kan komme i nogle splitsekunder. Fx hvis jeg kører mountainbike i skoven, kan jeg godt tænke på, om jeg får en gren i øjet. At være halvblind er ikke noget problem, men helblind, så ville jeg hellere miste et ben.

Hvordan er det at have et glasøje?

– Fint nok, men nu skal jeg genopereres. Det havde jeg aldrig selv fundet på, men min læge fortalte mig, at man på Rigshospitalet kan lave det meget pænere, end det er nu – og det kan jeg da ikke sige nej til.

KAREN MARGRETHE PEDERSEN, 54 ÅR,
førtidspensionist, Taastrup

Hvordan mistede du dit øje?

- Jeg er født med grøn stær og har aldrig kunnet se på mit venstre øje, men har kunnet skimte en lille smule på højre øje, dog mindre og mindre med årene. I 1989 blev mit venstre øje fjernet, fordi jeg havde nogle forfærdelige smerter på grund af for højt væsketryk. Nethinden var beskadiget, hornhinden ødelagt, der var blødninger i øjet, og man kunne ikke gøre mere for mig.

Hvordan reagerede du?

- Jeg fik et chok. Men så snakkede jeg med en god veninde, der havde haft glasøje, siden hun var barn. Hun tog sit øje ud og viste mig, hvordan et glasøje og øjenhulen ser ud, og det var en kæmpe hjælp. Det gjorde, at jeg tog det stille og roligt, den dag, jeg skulle opereres.

Er der noget, du ikke kan foretage dig?

- Ja, men det har mere at gøre med, at synet på mit andet øje er blevet dårligere. Jeg kan ikke gå i supermarkedet alene eller færdes så frit med bus og tog som tidligere. Så nu beder jeg gode venner om at tage med mig.

Er du bange for at miste synet helt?

- Det går jeg ikke og plager mig selv med, for så vil livet blive uudholdeligt. Jeg går til kontrol hos min øjenlæge hver tredje måned, og når jeg sidder i venteværelset, har jeg en lille smule klamme hænder. For den smule, jeg kan se, betyder umådeligt meget.

**JENS GRØNNING, 43 ÅR, direktør,
Valby**

Hvordan mistede du dit øje?

– Som 10-årig var jeg med min bror og hans kammerat i skoven. De var trætte af at have mig på slæb. Det vidste jeg, og jeg drillede dem. Da det blev min bror for meget, skubbede han mig omkuld og kastede en kæp mod mig. Den ramte mit øje. Det blødte forfærdeligt. De var bange og slæbte mig gennem skoven til en lysning og kontaktede nogle mennesker, der ringede efter en ambulance. Jeg fortalte aldrig mine forældre, at det var min bror, der gjorde det. Nu lever de ikke mere.

Hvordan var det at have glasøje i teenageårene?

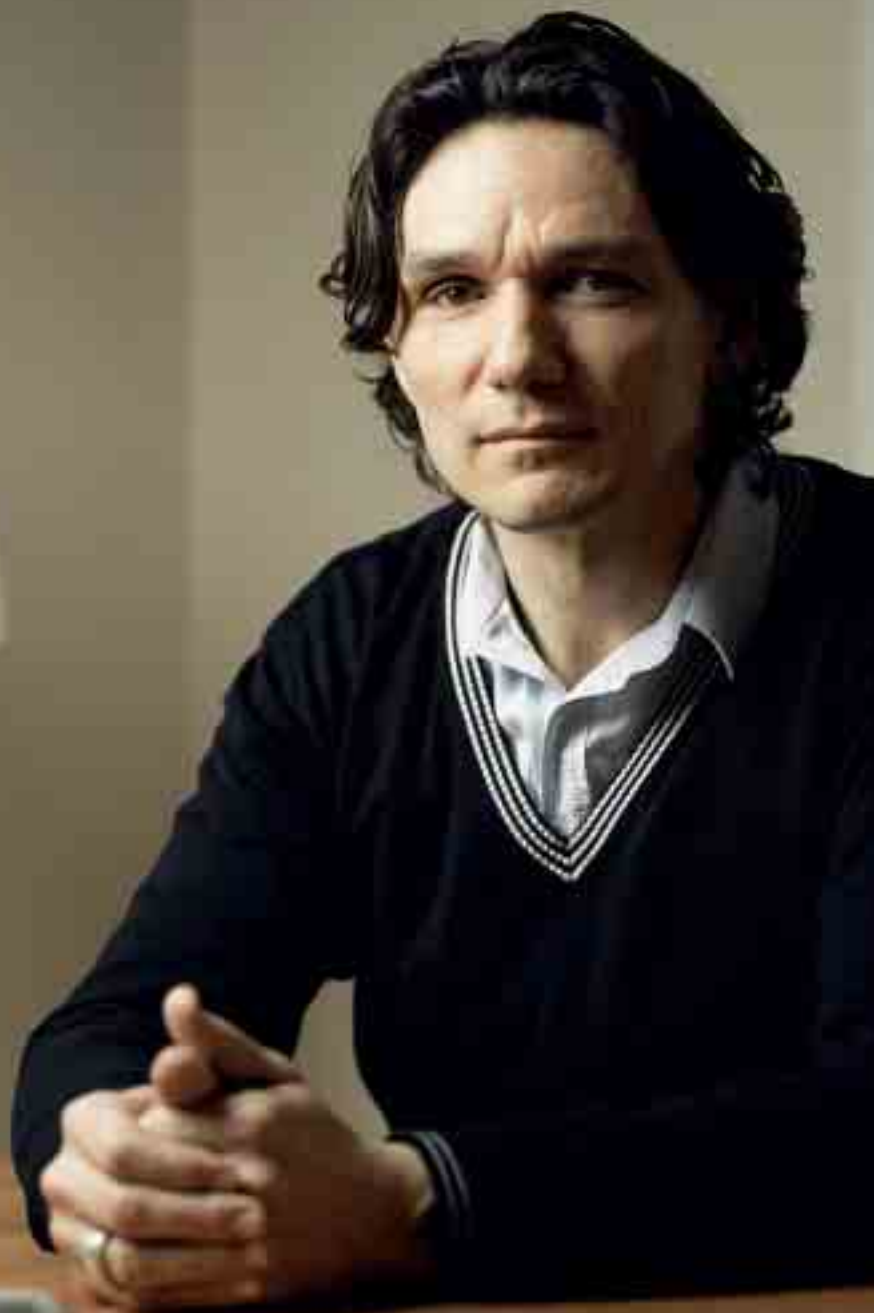
– Jeg er vokset op i 1980erne, og dengang skulle man være perfekt. Da var det ikke cool, at være speciel. Så det var jeg selvfølgelig ikke stolt af.

Er der ting, du ikke kan foretage dig?

– Næ, men engang, da jeg spillede backgammon med en kammerat, slukkede jeg en cigaret i hans håndryg i stedet for askebægeret, så jeg har da blinde vinkler. Og det er da også sket, at jeg er gået ind i et gadeskilt.

Hvordan er det at have et glasøje i dag?

– Okay, men jeg kan mærke, at jeg bliver vred på mig selv, og måske i virkeligheden bange, hvis jeg er ved at komme til skade i mit ansigt, for man er sårbar, når man kun har et øje, jeg skulle nemlig også miste det andet.

**MARIE ENGELUND CARLSEN, 18 ÅR,
gymnasieelev, Kirke Saaby**

Hvordan mistede du dit øje?

- Da jeg var tre måneder gammel, blev jeg smittet med skoldkopper. Efter 14 dage begyndte hornhinden på mit venstre øje at blive grålig og mærkelig, og til sidst trillede linsen i øjet ud. Jeg fik fjernet hele øjet ved en operation og har haft en akrylprotese siden. Senere har jeg fået sat et koralimplantat ind, som udfyldte hullet, og en styrepind, som øjenprotesen kan sættes fast på. Fordi musklerne stadig er derinde, har jeg næsten fuld bevægelse.

Er det noget, man snakker om?

- Jeg er selv den, der laver flest jokes med det, for at vise andre, at det ikke skal være et tabu. Fx er vi en gruppe piger i gymnasiet, der har givet hinanden navne. En af mine veninder er mulat, så hende kalder vi 'negeren', og jeg har selv været med til at opfinde navnet 'kyklopen' til mig.

Hvornår tænker du over, at du har glasøje?

- Til nytår siger mine forældre altid 'Marie, tag beskyttelsesbriller på.' Og jeg er selvfølgelig også selv følsom over for mit raske øje. Jeg kan absolut ikke lide, når der flyver blyanter rundt i lokalet.

Har du nogensinde mistet dit glasøje?

- Engang min bror og jeg var ude at svømme, var mit øje pludselig væk. Det er hvidt på bagsiden og ligner en sten, men min bror fandt det efter et kvarter.